

FANTAASIA EI MAKSA: vaataja tahab realismi, ja realismi saab osta ainult pär

Langenud naiste tõus Tallinn

“La Traviata” – kaks lavastust ja kaks lauljat, erinevad nagu öö ja päev

la traviata

Lavastaja: Neeme Kuningas

Dirigent: Paul Mägi

Violetta: Nadia Kurem

Esietendus Estonias

19. detsembril 1997

Lavastaja: Taisto Noor

Dirigent: Endel Nõgene

Violetta: Eve Randkivi

Esietendus Vanemuises

11. veebruaril 1993

MART SANDER

vaatleja

Pole vaja olla X-files'i agent, et tuvastada jahmatamapanev tõsiasi: riigis pole viimase kümne aastaga ringluse paiskunud mitte ühtegi uut Violettat. Eve Randkivi ja Nadia Kurem, kes 1987. aastal noorte Violettadena Estonia lavastusse lülitudes rinda pistsid, esitavad sama rolli nüüd konkureerivates ooperites – Randkivi Vanemuises ja Kurem Estonias. Rõhkem meil oma Traviatasid pole. (Jättes praegu kõrvale Annika Tõnuri, kes enne lavakarjääri (ajutist?) lõpetamist sellesama rolliga Vanemuises debüteeris.) Jääb vaadelda, kuidas on lavastused ja artistid muutunud võrreldes tollesama legendaarse “vana lavastusega”.

Omal ajal...

Estonia vana “Traviata” kohta on mul inimesena, kes omal ajal ülepeakaela siis juba kümme aastat vandanud lavastusse sisse pisteti, raske midagi paikapanevat öelda. See oli tüüpiline Arne Miku lavastus, kus artistid enam-vähem teadsid, mida nad peavad tegema ja kus pöörati rohkem tähelepanu üldisele pildikultuurile ja massistsenide graafilise joone voogavusele kui üksiktegelaste hingeurgaste pahu-pidipööramisele.

Kui lavastuse uuendamise käigus ka dekoratsioonid lapiga üle käidi ja naislauljatele puhtad kleidid selga õmmeldi, näis tulemus küllalt uhke.

Muidugi, publik oli tol ajal teine; ei nuhutanud pidevalt ninaga, et tunda dollari maguskibedat lehka. Teater oli veel viimaseid aastaid võlumaaailm, mille tinglikkus oli mitte üksnes andestatav, vaid sot-

Eve Randkivi Violettana ja Vaatleja austaja rollis Estonia lavastuses 1989. aastal.

AUTORI ERAKOGU

sialismi kasvuhoone tingimusi ka väärikalt traditsiooniline. Kui lavale toodi papist taldrik, sai iga saalisolija aru, et see on uhke vaagen; nüüd otsitakse binokliga Meissen'i firmamärki taga. Vaataja tahab realismi, ja realismi saab osta ainult pärisrahaga. Osta saab ka kõrgeid noote, kuid ainult sealt, kus need juba laos olemas on. Sel-

lepärast on nii Estonia kui ka Vanemuise laval tihti näha uusi soliste lähemalt ja kaugemalt, kuid mitte kodumaalt.

Paljus on Eesti kahe ooperiteatri “Traviatad” nagu öö ja päev. Juba nende sünnid näib olevat erinevad: Estonia kinnitas Nadia Kuremi rollile, sest teisi ei olnud; Vanemuine võttis etenduse kavva, kuna neil on

Randkivi. See võib olla üks põhjendustest, miks kahe lavastuse üldkontseptsioon on nii erinev.

Vanemuise “Traviata” on nagu (mitte halvustavalt) reis minevikku. Niimoodi esitati seda ooperit shellakplaadi ajastul. Randkivi on koloratuursopran, kelle esituses pooled noodid mõjuvad pigem baroksete kaunistuselementidena kui

ärirahaga

Callas ja Tartus

EV

Ooperi järgi loetakse talendi ja austajate põlvkondi

“La Traviata” on ooper, mille iga enesest lugupidav teater korra iga dekaadi jooksul välja toob – igalt lauljate põlvkonnalt oodatakse ka üht silmapaistvat Violettat, kellele kas siis terve lavastus üles ehitatakse või kes meediakäruga kauajooksnud lavastusse sisse viiakse. Iga põlvkond mäletab oma Violettat ja võrdleb neid järeltulevatega, kes ikka nimumad kui need, kes omal ajal...

Praegu mäletavad mõned veel Vera Neluse aegu, ülejäänud õhkavad haruldase ajastu järele, mil Kaal ja Voites kõrgtaseme

vaekausil balansseerisid. Too rahvakeeli “vana lavastus”, tuli välja 1974 ja elas Estonia kohta kahtlaselt pika ja täisväärtusliku elu. 1994. aastaks 200 etendust (rekordi ületab ainult “Pipi” oma 25 lava-aastaga)! 1987. aastal lavastust uuendati ja töösse lülitus “noor” põlvkond: Eve Tasa-Randkivi ja Nadia Kurem (ning Vello Jürna ja Mati Kõrts Alfredona). Nüüd, mil järgmine aastakümme kisub lõpule, oleks loogiline oletada, et laval on järjekordsed Violettat. Aga...

hingevalust kantud karjetena. Tempod on kiired ja tantsulised.

Hoopis teistsugune on pealinna “Traviata”. Estonias tehakse tükki muusikaliselt nii, nagu seda hakati maailmas mängima siis, kui Maria Callas “tuli ja publiku maitse ära rikkus”. See on **soprani** lavastus: lähenemine on suurejooneline ja lai, tempod majesteetlikud. Koju saab alles siis, kui tartlased juba magamistoas tulesid kustutavad. Seevastu on Rahvusoooperi lavastuse (Neeme Kuningas) rikkalikule kassikullale ja keerlevatele peeglitele Vanemuisel vähe vastu panna: lavastus (Taisto Noor) on juba viis hooaega vana ja pisut kuhtunud, kujundus asjalikult odav, nagu see Eesti krooni algaastail kombeks oli. Nagu pakutaks õhtusöögiks vaalakonservi: tead küll, et saad osa millestki hiigelsuurest, aga terviku pead ise mõttes kokku panema.

Ööbik ja löoke

Violetta oli kümne aasta eest nii Randkivile kui ka Kuremile esimene tõeliselt suur ooperiroll, ja ega eriti suuremaid sopranirolli ooperiliteratuurist leiagi. Mõlemad niitsid oma esimesed loorberid – Randkivi (toona Tasa) oma hapra ja heliseva ja Kurem pehme ja voogava esituslaadiga. Täna on tollased noored vokalistid jõudnud ikka, kus kas ollakse kõrgvormis või jäädaksegi sellest unelema. Randkivi

on vabanenud oma kunagisest “kaubamärgist” – hääle tugevast sahinast, ja ühtlustanud oma häälediapasooni pisut kalgimaks, ent jõulisemaks kui varem. Ka tema pisut bravuurne lavaolemus sobib Violetta rolliga, sest tegelikult ei tohi see kangelanna olla daam selle sõna ooperlikus tähenduses. Lisaks on ta hetkel ainus, kes kadentsides kõik kõrged noodid välja laulab. Kurem, kel vanas lavastuses kõrgete nootidega eales probleeme ei olnud, on nüüd mingi kummalise psühholoogilise krambi küüsis, mis vajutab teatud hetkest tema esinemisele paanilise hirmu pitseri koos kõige sinna juurde kuuluvaga. Kõrged noodid välja jättes on tema hääle väga heas vormis ja silmapaistvalt ilus, aga Violetta rollist kahjuks kõrgeid noote välja jätta ei saa.

Kolmanda kodumaise Violettanaga oodati jaanuaris Estonia lavale Lille Lille, kes aga näib olevat suures vokaalses segaduses. Endisest lüürilisest, praegusest dramaatilisest sopranist on vägisi kujunemas mezzo, kes sooviks kevadel ka Carmen rolliga jõudu katsuda. Riskantne! Sest kes tahab olla nagu Callas, seda jääb tondina kummitama Callase hale lõpp. Ja see ei olnud sugugi nii sulnilt magus-valus kui paljudel tema tegelaskujudel, näiteks Violettal. Sest ooperi tegelik reaalsus on hirmus.